

DIGITALIZACIJA U SISTEMU IZVRŠENJA KRIVIČNIH SANKCIJA REPUBLIKE SRBIJE*

Aleksandra Ilić**
Božidar Banović***

U radu autori razmatraju upotrebu moderne tehnologije u različitim aspektima sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji. S jedne strane se analiziraju različiti oblici digitalizacije prisutni u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija gde se izvršavaju kazna zatvora i druge krivične sankcije zavodskog karaktera, kao i mera pritvora koja predstavlja meru za obezbeđenje prisustva okrivljenog i nesmetano vođenje krivičnog postupka. S tim u vezi, autori analiziraju razlike koje, u vezi sa korišćenjem napredne tehnologije u kontroli zatvorenika, postoje u različitim zavodima, pri čemu se uzima u obzir podela zavoda s obzirom na stepen obezbeđenja. Autori polaze od pretpostavke da je najnapredniji vid digitalizacije prisutan u zatvorima zatvorenog tipa sa posebnim obezbeđenjem u kojima kaznu zatvora izdržavaju lica osuđena za najteža krivična dela, između ostalog i lica koja izdržavaju kaznu zatvora u skladu sa Zakonom o izvršenju kazne zatvora za dela organizovanog kriminala. S druge strane, autori razmatraju pitanje digitalizacije u izvršenju vanzavodskih sankcija i mera sa akcentom na onim sankcijama i merama gde dolazi u obzir primena elektronskog nadzora, poput kućnog zatvora ili kućnog pritvora. U vezi sa svim pomenutim aspektima digitalizacije u sistemu izvršenja krivičnih sankcija Republike Srbije, autori analiziraju dostupne statističke i druge podatke, a sve u cilju kritičke analize aktuelne situacije i definisanja eventualnih predloga za unapređenje stanja.

KLJUČNE REČI: digitalizacija; izvršenje; krivične sankcije; mere; osuđenici; zatvor.

---

* Rad je nastao u okviru projekta koji finansira Fond za nauku Republike Srbije u okviru Programa "IDEJE" - Management of New Security Risks - Research and Simulation Development, NEWSIMR&D, #7749151.

** Doktor pravnih nauka, vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti.
E-mail: alex.mag.ilic@gmail.com

*** Doktor pravnih nauka, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti.
E-mail: bbvsup@yahoo.com

UVOD

Proces digitalizacije, prisutan u svim segmentima društva, neophodno je sprovesti i u sistemu izvršenja krivičnih sankcija koji se ne može posmatrati izolovano u odnosu na druge elemente formalne socijalne kontrole koji čine još policija i pravosudni sistem (tužilaštvo i sudstvo). Ta povezanost bi trebalo da se ispolji i u sferi digitalizacije kako bi se olakšalo i učinilo efikasnijim funkcionisanje svih delova pomenutog sistema, ali i celine.

Digitalno osavremenjivanje sistema izvršenja krivičnih sankcija predstavlja jednu od prioritetnih aktivnosti i kontinuirani cilj naveden kako u Strategiji razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji do 2020. godine (u daljem tekstu: Strategija)¹ tako i u Radnom tekstu Strategije razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji za period 2021-2027. godine (u daljem tekstu: Radni tekst Strategije)². Upravo se u Radnom tekstu Strategije ističe potreba razvijanja postojećih i uvođenje novih sistema i tehnologija kako bi se omogućilo jednoobrazno i sveobuhvatno prikupljanje potrebnih podataka, a sakupljeni podaci bili lako dostupni nadležnim organima i povezani sa sistemima sudova, tužilaštava, policije i drugih organa.

U radu će biti razmotreni različiti aspekti digitalizacije u sistemu izvršenja krivičnih sankcija. S jedne strane se analizira problematika digitalizacije u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija koja se može istražiti iz dva osnovna ugla. Prvi se tiče digitalne opremljenosti zavoda za izvršenje krivičnih sankcija odnosno kvaliteta instaliranog informacionog softvera koji treba da omogući adekvatno i efikasno prikupljanje i distribuciju podataka kao i digitalnu opremljenost zavoda (instalirana oprema) koju prevashodno koristi služba za obezbeđenje. Drugi ugao podrazumeva upotrebu digitalne tehnologije kao vid pomoći osuđenincima prilikom ostvarivanja nekih njihovih prava odnosno generalno kao sredstvo koje treba da pomogne u procesu resocijalizacije.

Sistem izvršenja krivičnih sankcija sastoji se i iz segmenta izvršenja vanzavodskih sankcija i mera. Digitalizacija svakako nalazi svoju primenu i u toj oblasti odnosno u pogledu nekih vanzavodskih sankcija i mera pojavljuje se kao neophodan element u njihovom izvršenju – upotreba elektronskog nadzora. Ipak, očigledni praktični problemi u primeni zakonskih rešenja i široj primeni pojedinih vanzavodskih sankcija i mera uz elektronski nadzor zahtevaju detaljnu analizu i pronalaženje načina da se situacija popravi. S tim u vezi, u radu se ističu neki uporedni primeri dobre prakse koji bi mogli eventualno da budu primenjeni i u Republici Srbiji.

---

¹ Strategija razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji do 2020. godine (*Službeni glasnik RS*, br. 114/2013).

² Radni tekst Strategije razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji za period 2021-2027. godine. Dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvrsenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> [14.10.2022.].

1. DIGITALIZACIJA U ZAVODIMA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA

Problematika digitalizacije u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija se može razmotriti na više načina, u zavisnosti od više kriterijuma. Obično prva asocijacija na pomen upotrebe digitalne tehnologije je primena modernih digitalnih dostignuća u svrhu bolje i efikasnije kontrole lica lišenih slobode. Sistem nadzora i kontrole kretanja zatvorenika se unapređivao s vremenom kako su se događale značajne promene u sferi digitalizacije na opštem planu. U današnje vreme, nesumnjivo zahvaljujući tehnološkom napretku, u većini država zatvori raspoložu sa odgovarajućom modernom tehnologijom koja se koristi u različitim aspektima izvršenja sankcija i mera koje podrazumevaju lišenje slobode. S tim u vezi, u Republici Srbiji je u periodu primene Strategije bilo potrebno razviti softver za evidenciju lica lišenih slobode (SAPA) kao centralno mesto za prikupljanje podataka o licima lišenih slobode. Ovim softverom obuhvaćena je obrada matičnih podataka o licima lišenih sloboda kao i evidencija zdravstvenih, tretmanskih, bezbednosnih i dr. podataka od značaja za izvršenje krivičnih sankcija i mere pritvora. Takođe, sprovedena je i integracija softvera za evidenciju lica lišenih slobode (SAPA) sa centralnim softverom Ministarstva pravde Srbije. Izvršena je nabavka IT opreme za centralnu server salu, kao i opreme za potrebe WAN mreže Uprave za izvršenje krivičnih sankcija (u daljem tekstu: Uprava) kao osnove sistema, preko koje se odvija komunikacija sa softverima koji se koriste za potrebe zavoda³.

Pored sistemskih novina u sferi informacione tehnologije na nivou celokupne Uprave i posebno sistema izvršenja zavodskih sankcija i mera, neophodno je obratiti potrebnu pažnju na problematiku digitalizacije u okviru konkretnih zavoda. Osnovni nosioci bezbednosti pa samim tim i primarni neposredni korisnici digitalne tehnologije u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija su pripadnici službe za obezbeđenje koji su zbog prirode posla koji obavljaju ovlašćeni da preduzimaju različite mere kako bi kompleksna problematika kontrole u zatvorima funkcionisala. S tim u vezi, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija⁴ (u daljem tekstu: ZIKS) u članu 21. stav 1 propisuje da se služba za obezbeđenje, kao jedinstvena formacija Uprave, stara o bezbednosti ljudi i imovine u zavodu, sprovodi osuđena i pritvorena lica, učestvuje u utvrđivanju i sprovođenju programa postupanja prema osuđenom i obavlja druge poslove određene zakonom. U svrhu ostvarivanja svih zadataka koji su u njenoj nadležnosti, služba za obezbeđenje raspoloža sa odgovarajućom opremom koju, prema članu 33. Pravilnika o uniformi, oznakama, naoružanju, specijalnim vozilima i drugoj opremi u Službi za obezbeđenje u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija⁵ (u daljem tekstu: Pravilnik o UONSOZIKS) čine: lična oprema pripadnika službe, dodatna oprema za naoružanje, specijalna motorna vozila sa dodatnom opremom i uređajima i oprema koja je

³ Radni tekst Strategije razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji za period 2021-2027. godine. Dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> [14.10.2022.].

⁴ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija (*Službeni glasnik RS*, br. 55/14 i 35/19).

⁵ Pravilnik o uniformi, oznakama, naoružanju, specijalnim vozilima i drugoj opremi u Službi za obezbeđenje u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija (*Službeni glasnik RS*, br. 29/2016, 74/2016, 3/2017, 89/2017 i 7/2019).

instalirana ili se koristi u zavodu. Ukoliko se razmotri uticaj digitalizacije na sredstva kojima mogu raspolagati pripadnici službe za obezbeđenje, onda se akcenat mora staviti na specijalna motorna vozila sa dodatnom opremom i uređajima i opremu koja je instalirana ili se koristi u zavodu. Lična oprema i dodatna oprema za naoružanje, iako po pravilu usklađena sa aktuelnim standardima, ne predstavlja manifestaciju uticaja digitalizacije u ovoj oblasti.

Može se napraviti razlika između spoljašnjeg i unutrašnjeg aspekta kontrole bezbednosti u zavodima. Spoljašnji aspekt podrazumeva kontrolu ulaska i izlaska iz zavoda kako bi se onemogućio bilo kakav incident koji može da ugrozi adekvatno funkcionisanje konkretnog zavoda. Kontrola ulaska se vrši prevashodno kako bi se sprečilo unošenje nedozvoljenih stvari ali se kontrola nastavlja i tokom kompletnog boravka tih istih osoba. Za tako nešto digitalizacija je od velike pomoći zaposlenima u zavodima, posebno pripadnicima službe za obezbeđenje. U pogledu lica koja borave u zavodu, a da se ne radi o licima lišenim slobode, nema značaja osnov po kome se nalaze tamo: branilac okrivljenog, član porodice lica lišenog slobode, nastavnik ili student koji je u odobrenoj poseti...ili su u pitanju zaposlena lica (pedagozi, psiholozi, lekari...), svi ti subjekti se moraju podvrgnuti odgovarajućoj kontroli, naročito prilikom ulaska.

Ipak, većina zatvorskih sistema, kao uostalom i naš, pravi razliku između zavodskih ustanova prevashodno imajući u vidu propisan režim boravka osuđenika u njima. S tim u vezi u skladu sa, jednim od vodećih kriterijuma za kategorizaciju zatvorskih ustanova, stepenom obezbeđenja, većina država razlikuje ustanove koje karakteriše maksimalan stepen obezbeđenja i ustanove kod kojih je to prisutno u manjoj meri kao i ustanove kod kojih ne postoje bilo kakve prepreke za bekstvo, tzv. otvorene ustanove. Prema ZIKS-u (члан 14), svi zavodi za izvršenje krivičnih sankcija u Republici Srbiji se, s obzirom na stepen obezbeđenja, mogu svrstati u neku od četiri kategorije: zavodi otvorenog tipa, zavodi poluotvorenog tipa, zavodi zatvorenog tipa i zavodi zatvorenog tipa sa posebnim obezbeđenjem.

Jedan od segmenata u kojem dolazi do primene dostignuća moderne tehnologije u izvršenju kazne zatvora i drugih sankcija odnosno mera zavodskog karaktera je sprovod osuđenih i pritvorenih lica van zavoda odnosno radi povratka u zavod, što se može dogoditi iz različitih razloga (na suđenje, u zdravstvenu ustanovu radi lečenja ili pružanja hitne medicinske pomoći...). Pravilnik o načinu obavljanja poslova u službi za obezbeđenje u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija⁶ (u daljem tekstu: Pravilnik o NOPSOZIKS) definiše sprovod kao svako odvođenje ili dovođenje lica lišenih slobode (osuđenika, pritvorenika i drugih lica lišenih slobode) iz zavoda odnosno u zavod pri čemu se sprovod lica lišenih slobode vrši na osnovu naloga za sprovod koji izdaju upravnik zavoda ili načelnik službe za obezbeđenje u zavodu (član 25. Pravilnika o NOPSOZIKS). S druge strane ZIKS u članu 21. stav 1 neprecizno govori o sprovođenju samo dve kategorije lica lišenih slobode: osuđenih i pritvorenih lica, zaboravljajući na lica koja su u stanju neuračunljivosti učinila protivpravno delo koje je u zakonu predviđeno kao krivično delo, što je svakako pravilno navedeno u Pravilniku o NOPSOZIKS (Ilić, 2022: 82).

⁶ Pravilnik o načinu obavljanja poslova u službi za obezbeđenje u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija (*Službeni glasnik RS*, br. 21/2016 i 104/2016).

Sprovođenje mora da bude u skladu sa zahtevima neometane i efikasne realizacije odnosno principima bezbednog ostvarenja tog zadatka i važnosti kontrole svih mogućih rizika što se, s jedne strane, u skladu sa članom 21. stav 2. ZIKS postiže korišćenjem službenih vozila koja su opremljena uređajima za davanje posebnih svetlosnih i zvučnih signala pri čemu ta vozila treba da imaju propisanu ventilaciju i osvetljenje što može biti teže nego kod običnih vozila s obzirom na to da se radi o vozilima specijalne namene koja su drugačije konstruisana primarno u cilju ostvarenja pomenutog zadatka bezbedne realizacije sprovođenja. To svakako ne umanjuje važnost da i takva vozila imaju neophodnu ventilaciju i osvetljenje (Ilić, 2022: 82). Pravilnik o UONSOZIKS⁷ u članu 2. stav 6. definiše pojam specijalnih motornih vozila kao motornih vozila koja služe za prevoz lica lišenih slobode, koja su opremljena uređajima za davanje posebnih zvučnih i svetlosnih signala, propisanom ventilacijom, osvetljenjem i instaliranom opremom (video nadzor). U članu 36. st. 1. i 2. Pravilnik o UONSOZIKS precizira da u takvom vozilu može postojati sistem za video nadzor radi kontrole lica tokom transporta i sistem za daljinsko praćenje vozila pri čemu su vozila specijalne namene plave ili plavo bele boje i imaju obeležja Uprave na prednjoj maski, prednjim i zadnjim vratima.

Pravilnik o NOPSOZIKS takođe reguliše pitanje ventilacije i osvetljenja službenih vozila u članu 26, gde se ističe da se sprovođenje čini, po pravilu, specijalnim službenim vozilima koja su obeležena oznakama Uprave, opremljena uređajima za davanje posebnih svetlosnih i zvučnih signala, propisanom ventilacijom, video – nadzorom i osvetljenjem smeštajnog prostora za lica lišena slobode. U odnosu na ZIKS, postoji izvesna razlika u obaveznosti odredbe o korišćenju specijalnih službenih vozila jer Pravilnik o NOPSOZIKS ističe da se to čini po pravilu, što znači da su moguća i odstupanja koja su i regulisana u stavu 3. istog člana. U tom smislu moguće je izuzetno da pripadnici službe za obezbeđenje, u skladu sa prirodom zadatka, po naredbi direktora Uprave ili upravnika zavoda, vrše sprovod u neobebeženim službenim vozilima i civilnom odelu. Ovaj izuzetak se može protumačiti u svetlu važnosti ostvarenja osnovnog cilja sprovođa odnosno bezbedne i efikasne realizacije zadatka, pa ako je procena da je to jedino moguće učiniti neobebeženim službenim vozilom od strane pripadnika službe za obezbeđenje koji su obučeni u civilno odelo, onda opravdanost takvog izuzetka ne treba dovoditi u pitanje (Ilić, 2022: 83). Pravilnik o NOPSOZIKS takođe razrađuje odredbu o upotrebi zvučne i svetlosne signalizacije, postavljajući određena ograničenja. Posebni zvučni i svetlosni znakovi smeju se upotrebljavati samo kada je to neophodno za efikasno i bezbedno izvršenje službene radnje koja ne trpi odlaganje (član 26. stav 2. Pravilnika o NOPSOZIKS). Drugim rečima, nije dozvoljeno bespotrebno korišćenje signalizacije samo zato što je specijalno službeno vozilo time opremljeno (Ilić, 2022: 83). Ratio legis pomenutog ograničenja je sprečavanje moguće zloupotrebe zvučne i svetlosne signalizacije odnosno njihovo korišćenje onda kada to nije nužno a radi ostvarivanja nekog drugog cilja koji nije povezan sa sprovodom lica lišenih slobode.

---

⁷ Pravilnik o uniformi, oznakama, naoružanju, specijalnim vozilima i drugoj opremi u Službi za obezbeđenje u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija (*Službeni glasnik RS*, br. 29/2016, 74/2016, 3/2017, 89/2017 i 7/2019).

Na kraju treba se osvrnuti na problematiku opreme koja je instalirana u zavodu a čija je osnovna svrha održavanje reda i discipline u cilju očuvanja bezbednosti. Prema Pravilniku o UONSOZIKS (član 37) opremu instaliranu u zavodu čine: 1) *uređaji za video nadzor i perimetrijsku zaštitu* (alarmi za obezbeđenje objekata i prostora i druge vrste zaštite); 2) *uređaji za održavanje veze*, i to: (1) radio uređaji, (2) satelitski uređaji, (3) interfonski uređaji; 3) *uređaji za otkrivanje i prepoznavanje nedozvoljenih metalnih predmeta i ostalih nedozvoljenih supstanci*, i to: (1) skener ručnog prtljaga, (2) ručni detektor metala, (3) vrata za prolaz lica sa integrisanim detektorom metala, (4) ručni uređaj za otkrivanje i prepoznavanje eksploziva i drugih nedozvoljenih supstanci; 4) *uređaj za otkrivanje i blokiranje signala uređaja za komunikaciju na daljinu*; 5) *sistem hidrantske mreže* (šmrkovi sa vodom) i 6) *sistem za kontrolu pristupa i identifikaciju pomoću biometrijskih i drugih čitača*.

Pomenuta oprema predstavlja okvir u kojem svaki zavod za izvršenje krivičnih sankcija može da izvrši potrebno planiranje i nabavku s obzirom da se potrebe zavoda razlikuju na šta najviše utiče stepen obezbeđenja zavoda. Najveće potrebe nesumnjivo imaju zavodi zatvorenog tipa sa posebnim obezbeđenjem: Kazneno-popravni zavod Beograd – Padinska skela i Kazneno-popravni zavod u Požarevcu - Zabela kao i Posebna pritvorska jedinica Okružnog zatvora u Beogradu koja se nalazi na dve lokacije: Bačvanska i Ustanička (zgrada Specijalnog suda).

Pravilnik o UONSOZIKS u članu 38 propisuje da načelnik službe za obezbeđenje, u skladu sa vrstom i tipom zavoda, poslovima i zadacima službe za obezbeđenje, dostavlja upravniku zavoda obrazložen plan potreba i predlog za nabavku opreme. Pre sačinjavanja plana, načelnik službe za obezbeđenje, prethodno pribavlja mišljenje stručno-tehničke komisije za nabavku opreme koju obrazuje direktor Uprave. Nakon toga, upravnik zavoda, po izvršenoj analizi predloga, daje saglasnost na plan i predlog i iste, uz obrazloženje dostavlja direktoru Uprave. Precizira se i da se u skladu sa potrebama službe i novim naučno-tehničkim dostignućima i međunarodnim standardima, može planirati i nabavljati i drugu opremu koja je iste namene i svrhe. Odluku o nabavci opreme donosi direktor Uprave, u skladu sa zakonom (član 39. Pravilnika o UONSOZIKS). Instaliranu opremu održavaju ovlašćeni serviseri i Odeljenje za informatiku i analitiku u Upravi – podcentrima i radnici na poslovima održavanja (član 55. Pravilnika o UONSOZIKS).

Prema podacima iz Radnog teksta Strategije⁸, došlo je do određenog napretka u digitalizaciji pojedinih zavoda za izvršenje krivičnih sankcija tokom sprovođenja Strategije⁹. U Kazneno-popravnom zavodu Niš izgrađen je objekat za dežurnu službu sa operativnim centrom dok je novoizgrađeni Kazneno-popravni zavod u Pančevu snabdeven najnovijim sistemom bezbednosne zaštite. Pored toga, Uprava je saopštila u maju 2021. godine da je u Okružnom zatvoru u Beogradu instaliran moderan video-nadzor, čime

⁸ Radni tekst Strategije razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji za period 2021-2027. godine, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> [14.10.2022].

⁹ Strategija razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji do 2020. godine (*Službeni glasnik RS*, br. 114/2013).

je još više unapređena bezbednost ove ustanove i osoba lišenih slobode¹⁰. Uprava takođe ističe da je nova savremena oprema u najvećoj pritvorskoj jedinici u zemlji, osim bezbednosnog aspekta, važna i za poslove koji se svakodnevno obavljaju u monitoring centru, koji predstavlja „žilu kucavicu“ Okružnog zatvora u Beogradu. S tim u vezi, ukazuje se da se monitoring sprovodi isključivo iz bezbednosnih razloga i u skladu sa propisima, bez narušavanja prava na privatnost zaposlenih i lica lišenih slobode.

Iako sve šira upotreba video-nadzora i znatna ulaganja u usavršavanje i implementiranje novih tehnologija nisu zasnovana na čvrstim empirijskim dokazima o efektivnosti ove mere u unapređivanju bezbednosti, ipak se na osnovu dosadašnjih istraživanja može izvesti zaključak o izvesnim pozitivnim promenama u ponašanju osuđenika koje se mogu pripisati upotrebi video-nadzora (Kovačević-Lepojević i Žunić-Pavlović, 2012: 335).

2. DIGITALNA TEHNOLOGIJA I RESOCIJALIZACIJA OSUĐENIKA

Pored bezbednosnog aspekta upotrebe digitalne tehnologije u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, gde su glavni akteri te upotrebe pripadnici službe za obezbeđenje u odnosu na lica lišena slobode u različitim situacijama kao i u odnosu na druga lica koja po različitim osnovama borave u zavodima, značaj digitalizacije u zavodskim ustanovama se može razmotriti i drugačije. U pitanju je upotreba digitalizacije u kontekstu lakšeg ostvarivanja pojedinih prava osuđenika odnosno generalno u procesu resocijalizacije kao pomoćno sredstvo u postizanju pojedinih ciljeva iz programa postupanja.

Naše krivično izvršno pravo ne prepoznaje mogućnost upotrebe digitalne tehnologije kao sredstva koje bi se moglo iskoristiti u svrhu resocijalizacije, kao deo programa postupanja, ili u sklopu ostvarivanja nekog prava osuđenika. S druge strane, ne postoji ni zabrana korišćenja digitalne tehnologije pa je konkretna upotreba digitalizacije siva zona odnosno područje u vezi sa kojim postoji pravna praznina koja se može tumačiti na različite načine. Činjenica je da digitalizacija prožima život savremenog čoveka na različite načine, počevši od toga da gotovo svi danas imamo mobilni telefon i da je to osnovni način komuniciranja sa drugim ljudima ali i informisanja. Imajući u vidu život savremenog čoveka moramo se zapitati da li bi trebalo revidirati postojeće okvire izvršenja krivičnih sankcija zavodskog karaktera kako bi se realnost digitalizacije u određenoj meri inkorporirala i u život lica lišenih slobode. Ako se pođe od osnovne svrhe izvršenja kazne zatvora odnosno resocijalizacije koja podrazumeva između ostalog i pripremu osuđenika za život na slobodi, onda se nameće logičan zaključak da adekvatne pripreme za slobodu nema bez vođenja računa o tome kako život na slobodi stvarno izgleda.

Jedan od prvih primera *ad hoc* digitalizacije u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija kod nas, kao načina olakšavanja života osuđenicima, posebno onima koji se nalaze u zatvorenom režimu, je omogućavanje korišćenja modernih digitalnih platformi za igranje igrica, poput Xbox ili SonyPlaystation. S obzirom da nije izričito zabranjeno,

¹⁰ Vlada Republike Srbije <https://www.srbija.gov.rs/vest/545005/okruzni-zatvor-u-beogradu-dobio-savremenu-monitoring-opremu.php> [12.10.2022.].

neke zavodske ustanove su omogućile ograničeno, u toku slobodnog vremena, korišćenje takvih uređaja, podrazumeva se isključivo u offline režimu. Pristup internetu bi predstavljao značajan rizik.¹¹ Nabavka tih uređaja pada na teret osuđenika odnosno bliskih lica jer izlazi iz okvira onoga što predstavlja obavezu države.

Momenat koji je podstakao intenzivnija razmišljanja na temu korišćenja digitalne tehnologije od strane osuđenika je pandemija korona virusa koja je bila okidač za razmatranje prednosti korišćenja nekih aspekata digitalne tehnologije u svrhu olakšavanja održavanja kontakta osuđenika sa članovima porodice. Jedno od osnovnih prava lica lica lišenih slobode je pravo na posete koje je regulisano u ZIKS-u. U skladu sa zakonskim rešenjem osuđeni (odnosno druga lica lišena slobode u zavodskim ustanovama) ima pravo da ga dvaput mesečno posete: bračni drug, deca, roditelji, usvojenici, usvojitelji i ostali srodnici u pravoj liniji i u pobočnoj liniji do četvrtog stepena krvnog i tazbinskog srodstva, kao i hranitelji, hranjenici i staratelji (član 90. ZIKS). Restriktivniju mogućnost ostvarivanja kontakata sa bliskim licima imaju osuđenici u režimu izvršenja kazne zatvora prema Zakonu o izvršenju kazne zatvora za krivična dela organizovanog kriminala¹² (u daljem tekstu: ZIKZOK) koji imaju pravo na posetu bliskih srodnika samo jednom mesečno (član 37. stav 1) pri čemu se tok posete audio-vizuelno nadzire i snima, osim u slučaju posete branioca, Zaštitnika građana i predstavnika međunarodnih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava, u skladu sa međunarodnim ugovorom (član 37. stav 4).

Bez obzira na propisan režim poseta, svaki osuđenik na to ima pravo pa su okolnosti izazvane pandemijom koronavirusa, kada se pomenuto pravo naročito u početku nije moglo realizovati na uobičajen način, podstakle da se pronade neko rešenje kako bi osuđenici ipak održavali kontakt sa bliskim osobama. S tim u vezi, u avgustu 2020. godine, Ministarstvo pravde Vlade Republike Srbije saopštilo je da su osuđenici u deset kazneno-popravnih ustanova počeli da koriste programe „Skajp“ (Skype) i „Vajber“ (Viber) za kontakt sa članovima svojih porodica u cilju dodatne psihosocijalne podrške tokom pandemije koronavirusa¹³. Prema podacima iz tog perioda, video komunikaciju su mogli da koriste osuđenici u kazneno-popravnim zavodima u Sremskoj Mitrovici, Nišu, Pančevu, Padinskoj skeli, Specijalnoj zatvorskoj bolnici u Beogradu i okružnim zatvorima u Beogradu i Kragujevcu, zatim štićenici u Vaspitno-popravnom domu u Kruševcu i Kazneno-popravnom zavodu za maloletnike u Valjevu, kao i osuđenice u Kazneno-popravnom zavodu za žene u Požarevcu. Za ovu vrstu kontakta se koriste uređaji tablet koje

¹¹ S tim u vezi zabeležen je interesantan slučaj iz prakse francuskih sudova. Jedan francuski zatvorenik dobio je sudsku zabranu korišćenja Playstationa 3 u svojoj ćeliji. Umesto toga dodeljen mu je Xbox 360 zbog toga što jedna od njegovih verzija nema mogućnost povezivanja sa lokalnom WiFi mrežom za razliku od Playstation 3 koji u svakoj svojoj verziji poseduje tu mogućnost. Konkretno, radi se o staroj verziji Xboxa za koju je trebalo kupovati eksterni WiFi adapter. Slim verzija je to rešila, ali ta verzija svakako ne bi mogla da dođe u ruke zatvorenika. Ipak nejasno što se uopšte o tome raspravljalo kada je zatvorenici inače onemogućeno da uhvate WiFi signal ali je francuski sud procenio da bi i načelna takva mogućnost bila previše opasna. <https://www.vijesti.me/vijesti/280932/play-station-zabranjen-u-zatvoru-xbox-nije> [15.10.2022.].

¹² Zakonu o izvršenju kazne zatvora za krivična dela organizovanog kriminala (*Službeni glasnik RS*, br. 72/2009 i 101/2010).

¹³ <https://www.srbija.gov.rs/vest/482074/osudjenici-koriste-skajp-i-vajber-za-kontakt-sa-porodicom-tokom-pandemije.php> [10.10.2022.].

je zavodima donirala nemačka nevladina organizacija „Help“, dok osuđenici u Kazneno-popravnim zavodu u Pančevu koriste postojeće računare. Zaposleni u službi za tretman od marta 2020. godine za osuđena lica sprovode pojačanu psihosocijalnu podršku koja je od ključnog značaja za svaku stresnu situaciju pa se smatralo da će ovaj vid kontakta pomoći zatvorenicima da se umanjuje briga za članove njihovih porodica. U Radnom tekstu Strategije¹⁴ se takođe pominje upotreba tableta u vreme pandemije korona virusa ali samo u jednom zavodu za izvršenje krivičnih sankcija – Vaspitno-popravnim domu u Kruševcu. U vezi sa tim ističe se kako je bila omogućena redovna komunikacija maloletnika koji se nalaze na izdržavanju vaspitne mere sa porodicom i bliskim licima, čak i u okolnostima koje su otežane zbog potrebe poštovanja epidemioloških mera u kontekstu borbe protiv pandemije virusom COVID 19.

Ipak, upotreba dostupna moderne tehnologije, poput pomenutih tableta, u nekim državama nije povezana samo sa specifičnim okolnostima tokom pandemije koronavirusa. Te države su prepoznale prednosti digitalizacije u postupanju sa osuđenima i u redovnim okolnostima. Treba pomenuti Sjedinjene Američke Države u kojoj je, prema dostupnim novinarskim podacima, dvanaest država omogućilo zatvorenicima da koriste tablet uređaje (Finkel & Bertram, 2021)¹⁵. S tim u vezi, četiri velike tehnološke kompanije popunile su tehnološku prazninu u zatvorima tako što su stvorile „tablete za popravljanje“ (correction-grade tablets), namenjene isključivo zatvorenicima. To su kompanije: JPay, GTL, Edovo, i American Prison Data Systems (APDS, n.d.; Edovo, n.d.; GTL, n.d.; JPay, Inc., n.d.). JPay i GTL prave tablete za zatvorenike u svrhu njihove komunikacije sa spoljašnjim svetom putem e-mejlova, e-kartica, videograma ili video poziva. Ti tableti se istovremeno mogu iskoristiti i za neke druge stvari, poput slušanja muzike, igranja igrica, praćenja obrazovnog sadržaja, gledanja vesti ili filmova, pretraživanja pravnih dokumenata, podnošenja pritužbi i/ili dostavljanja zahteva zatvorskom osoblju. S druge strane, kompanije Edovo, i American Prison Data Systems prave tablete u kojima su instalirani različiti kursevi: obrazovne prirode, kursevi za profesionalnu obuku ili rehabilitacioni kursevi, takođe namenjeni zatvorenicima. Generalno gledano, tableti koje prave kompanije Edovo i American Prison Data Systems kupuju zatvori koje potom zatvorski službenici daju zatvorenicima za vreme sprovođenja obrazovnog, radnog ili rehabilitacionog procesa. Nasuprot tome, tableti JPay kompanije takođe nabavljaju zatvori ali se oni čine dostupnim zatvorenicima kroz kioske koji su postavljeni u okviru dela zatvora gde su spavaonice. Na kraju, tableti GTL kompanije se jedino mogu nabaviti privatnim putem, odnosno mogu ih kupiti članovi porodice ili druge bliske osobe zatvorenika za njihovu ličnu upotrebu, u skladu sa navedenim sadržajima koje mogu imati (Mufarreh, Waitkus & Booker, 2021: 411).

Iako upotreba tableta na prvi pogled deluje kao značajan korak u poboljšanju položaja osuđenika na njihovom putu popravljanja i prilagođavanja životu na slobodi,

---

¹⁴ Radni tekst Strategije razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji za period 2021-2027. godine. Dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> [14.10.2022.].

¹⁵ <https://www.prisonpolicy.org/blog/2019/03/07/free-tablets/> [11.10.2022.].

treba biti svestan i mogućih negativnih posledica njihove upotrebe odnosno problema zloupotrebe moderne tehnologije koja neretko postoji i u redovnim okolnostima, van zatvorskog sistema.

S jedne strane, kada su u pitanju “besplatni” tableti odnosno oni koje nabavlja država, u mnogim slučajevima, na pomenutom primeru Sjedinjenih Američkih Država, ispostavlja se da nisu sasvim besplatni jer se njihovim korisnicima odnosno zatvorenicima naplaćuju usluge u svakoj prilici, što često podrazumeva nametanje cena iznad tržišnih za telefonske pozive, video ćaskanje i medije. Čak i slanje e-pošte zahteva plaćeni „pečat“. Na osnovu analize ovih ugovora može se zaključiti da su interesi zatvorenika na poslednjem mestu, daje se prioritet uštedi troškova i u krajnjoj liniji bitni su interesi provajdera. Istovremeno sa uvođenjem tableta, mnogi američki zatvori ukidaju neke tradicionalne, osnovne usluge, poput pravnih biblioteka, knjiga u fizičkom obliku (jedan zatvor na Floridi je čak ukinuo Bibliju u parirnoj verziji i zamenio lošijom verzijom e-Biblije na tabletu) i mogućnosti slanja i primanja klasične pošte (Finkel & Bertram, 2021)¹⁶.

Ni šira javnost nije baš naklonjena procesu digitalizacije među osuđenima. Iako nema puno istraživanja u vezi sa tim, jedno od najnovijih sprovedeno u Velikoj Britaniji potvrđuje početnu konstataciju o načelnom nezadovoljstvu zbog tendencije da se zatvorenicima omogući pristup digitalnoj tehnologiji. Više od polovine (54%) ispitanika u anketi su istakli da su protiv toga da se zatvorenicima dozvoli upotreba digitalne tehnologije. Na primer, ispitanici u velikom procentu smatraju da mejlovi treba da se uvek proveravaju (73%). Takođe, više od polovine ispitanika smatra da digitalni pristup mora da se zaradi (57%) – veruju da je digitalna tehnologija luksuz i da ne bi trebalo da bude „besplatna“ odnosno bez nekakvih troškova. Nasuprot tome, manji procenat (42%) smatra da je nerazumno tretirati upotrebu digitalne tehnologije kao luksuz (Hadlington & Knight 2022: 245).

Kod nas se o značaju digitalnog opismenjivanja osuđenika i uopšte važnosti digitalizacije u životima lica lišenih slobode slabo govori. Naša šira javnost, slično poput britanske, ne gleda blagonaklono na “privilegije” koje se omogućavaju zatvorenicima. Opšta tendencija retributivno orijentisane javnosti je insistiranje na sve strožijem i restriktivnijem zatvorskom režimu. Ne razmišlja se o jednostavnoj činjenici da će velika većina zatvorenika, jednog dana, izaći iz zatvora u svet koji je u svim svojim segmentima prožet digitalnom tehnologijom. Ako se ne omogući osuđenima makar minimalan pristup toj tehnologiji, otežaće se značajno proces prilagođavanja životu na slobodi, što bi trebalo da bude osnovna zamisao resocijalizirajućeg tretmana u zatvorima. Kako bi se atmosfera promenila, onoliko koliko je moguće, potrebno je raditi na edukaciji šire javnosti o značaju pripreme osuđenika za život na slobodi, kako bi se povećale šanse za njihovo bolje uklopanje kada dođe vreme za izlazak iz zatvora.

---

¹⁶ <https://www.prisonpolicy.org/blog/2019/03/07/free-tablets/> [11.10.2022.].

3. DIGITALIZACIJA U IZVRŠENJU VANZAVODSKIH SANKCIJA I MERA

Pored izvršenja zavodskih sankcija i mera, uticaj digitalizacije se manifestuje i u okviru sistema izvršenja vanzavodskih sankcija i mera koji se takođe nalazi u nadležnosti Uprave. Izvršenje vanzavodskih sankcija i mera je prevashodno regulisano u Zakonu o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera¹⁷ (u daljem tekstu: ZIVSIM) uz shodnu primenu ZIKS-a kao osnovnog zakona u oblasti izvršenja krivičnih sankcija. Poslove izvršenja vanzavodskih sankcija i mera sprovodi Poverenička služba kao organizaciona jedinica Uprave (član 3. stav 1. ZIVSIM).

Poslovi izvršenja u nadležnosti Povereničke službe su raznovrsni i međusobno dosta različiti ali neke od njih spaja mogućnost upotrebe digitalne tehnologije u njihovoj realizaciji. Reč je o sistemu elektronskog nadzora koji se može primeniti prilikom realizacije poslova izvršenja u vezi sa pojedinim vanzavodskim sankcijama i merama. To su: izvršenje mere zabrane napuštanja stana (kućni pritvor), organizacija, sprovođenje i praćenje izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje (kućni zatvor) i nadzor nad uslovno otpuštenim licem.

U pogledu kućnog pritvora, ako sud donese odluku da se ta mera izvršava uz primenu elektronskog nadzora, oprema za elektronski nadzor aktivira se odmah posle dostavljanja odluke suda o primeni mere kućnog pritvora. Uređaj za lociranje okrivljenog (odašiljač sa pratećom opremom), koji je neškodljiv po zdravlje, postavlja stručno lice, koje pri tome daje potrebno uputstvo okrivljenom o načinu rada uređaja. Poverenička služba upravlja i uređajem kojim se daljninski prati kretanje okrivljenog i njegov položaj u prostoru (član 17. st. 4. i 5. ZIVSIM).

Kad je u pitanju kućni zatvor, u slučaju da sud odredi da se izvršenje te sankcije sprovodi sa primenom mere elektronskog nadzora, primenu sprovodi Poverenička služba, u saradnji sa policijom. Postavljanje uređaja za lociranje osuđenog (odašiljač sa pratećom opremom) obavlja se na isti način kao i u slučaju izvršenja mere kućnog pritvora sa elektronskim nadzorom (član 22. ZIVSIM).

Elektronski nadzor je moguće uspostaviti i prilikom vršenja poslova nadzora nad izvršenjem mera određenih uz uslovni otpust. U slučaju da je sud doneo odluku o uslovnom otpustu kojom je odredio da je osuđeni dužan da ispuni obaveze predviđene krivičnopravnim odredbama uz primenu elektronskog nadzora, elektronski nadzor ne može trajati duže od jedne godine, niti duže od trajanja uslovnog otpusta. Na primenu elektronskog nadzora shodno se primenjuju odredbe ZIVSIM kojima se uređuje izvršenje kućnog zatvora sa elektronskim nadzorom (član 46. ZIVSIM).

U cilju unapređenja tehničkih kapaciteta, 2019. godine zaključen je ugovor o novom sistemu elektronskog nadzora, tako da je do kraja 2020. godine, nabavljeno 3000 jedinica za elektronsko praćenje¹⁸. Na taj način je prevaziđen inicijalni deficit uređaja, što je bio

---

¹⁷ Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera (*Službeni glasnik RS*, br. 55/2014 i 87/2018).

¹⁸ Radni tekst Strategije razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji za period 2021-2027. godine, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/>

jedan od primarnih generatora povećanja broja predmeta koji čekaju na izvršenje, a koji je 2019. iznosio oko 1.000 (Kolaković-Bojović, Batrićević i Matić-Bošković, 2022: 26).

Još jedan od ključnih problema u pogledu tehničkih kapaciteta Povereničke službe, ogledao se u činjenici da Uprava nije posedovala jedinstveni informacioni (case management) sistem. Ovo se višestruko negativno odražavalo na rad Povereničke službe, budući da su prikupljanje i obrada statističkih podataka a time i praćenje statističkih parametara bili značajno otežani. Pored toga, potpuna centralizacija poslovnih procesa podrazumevala je da se kompletna komunikacija i razmena dokumenata u procesu izvršenja vanzavodskih sankcija i mera odvija putem pošte i elektronske pošte, usled čega je bio nemoguć pregled stanja u realnom vremenu (Kolaković-Bojović, Batrićević i Matić-Bošković, 2022: 26). S tim u vezi, u okviru novog jedinstvenog informacionog sistema Uprave u delu izvršenja vanzavodskih sankcija i mera učinjen je značajan napredak u vođenju evidencija, dosijea i promena u izvršenju, što će u mnogome olakšati rad poverenika u administrativnom delu¹⁹.

Na kraju se treba osvrnuti na jednu vanzavodsku sankciju koja se ne nalazi u režimu mogućeg elektronskog nadzora – uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom. U pitanju je krivična sankcija koja se nažalost, prema zvaničnim statističkim podacima, veoma retko izriče, iako bi je trebalo smatrati jednom od osnovnih vanzavodskih krivičnih sankcija s obzirom na načelni potencijal koji ima. Podaci o njenom izricanju i izvršenju u periodu od 2015. do 2020. godine su poražavajući. Naime, u periodu od 2015. do 2017. godine, izricano je do 30 uslovnih osuda sa zaštitnim nadzorom, da bi se pozitivan trend javio u periodu 2017-2019. Pad tokom 2020. godine je u skladu sa padom broja predmeta i zastojima u radu pravosuđa uzrokovanim pandemijom COVID 19 (Kolaković-Bojović, Batrićević i Matić-Bošković, 2022: 44). Poverenici koji su u praksi sprovodili nadzor nad ovom merom, izrazili su mišljenje da uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom na adekvatan način utiče na pozitivne promene u ponašanju osuđenih lica, te da je korektivni efekat ove sankcije veći nego kod ostalih vanzavodskih sankcija i mera ali su takođe istaknuli i problemi koji poverenicima otežavaju ili sasvim onemogućavaju efektivan nadzor nad izvršenjem ove mere (Kolaković-Bojović, Batrićević i Matić-Bošković, 2022: 45).

Iako su prisutni mnogobrojni problemi koji se ističu u sprovođenju uslovne osude sa zaštitnim nadzorom, u literaturi se mogu pronaći neka rešenja za poboljšanje primene ove sankcije a koja su zasnovana na upotrebi digitalne tehnologije. U pitanju je praksa prisutna u Sjedinjenim Američkim Državama a tiče se upotrebe kioska za prijavljivanje osuđenika kao vid elektronskog izveštavanja koji smanjuje potrebu da se prestupnik sa niskim rizikom sastane licem u lice sa službenikom za uslovnu kaznu odnosno poverenikom. Kiosk identifikuje osuđenika koristeći biometrijske mere (skeniranje otiska dlana ili prsta) i od njega se traži da da informacije o kojima bi obično razgovarao sa poverenikom (Ahlin, Hagen, i Crosse, 2016: 688). Informacije o ispitanicima uključuju podatke o mestu strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php [14.10.2022.].

¹⁹ Radni tekst Strategije razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji za period 2021-2027. godine, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> [14.10.2022.].

stanovanja i radni status kao i eventualne nedavne kontakte osuđenika sa sistemom krivičnog pravosuđa (npr. hapšenja). Mnogi kiosci takođe dozvoljavaju osuđenima da plaćaju račune i kazne deponovanjem sredstava u bezbednu kutiju za zaključavanje pričvršćenu za kiosk mašinu. Nakon što ispitanik odgovori na tražena pitanja, kiosk se može programirati da izda potvrdu za posetu i da pruži obaveštenje osuđeniku da se prijavi na test na drogu ili da poseti poverenika kada je to neophodno (Ahlin, Hagen, Harmon & Crosse, 2016: 690). Na ovaj način se poverenički sistem rasterećuje u pogledu niskorizičnih osuđenika a resursi usmeravaju više ka kontroli visokorizičnih osuđenika.

ZAKLJUČAK

Nekolike značajne promene su usledile poslednjih godina u sferi digitalizacije sistema izvršenja krivičnih sankcija i mera. Jedna od njih je uvođenje jedinstvenog informacionog sistema u čitavoj Upravi što predstavlja izuzetno bitan korak ka povezivanju svih aktera krivičnog progona ali istovremeno to ima značaj i za efikasnije funkcionisanje kako same Uprave tako i njenih delova: zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i Povereničke službe.

U zavodima za izvršenje krivičnih sankcija digitalizacija nalazi svoje mesto već dugi niz godina, kroz sve modernije sisteme kontrole i nadzora kako njenih stanovnika - lica lišenih slobode tako i svih ostalih koji po nekom osnovu borave u zavodu. Napredak u digitalizaciji je ovde naročito vidljiv, pa tako polako ali sigurno tehnika postaje dominantan činilac u obezbeđivanju zavoda odnosno održavanju reda i bezbednosti u njima. Ipak, bez obzira na sve sofisticiranija digitalna rešenja, njima upravlja čovek, koji i dalje ostaje osnovni faktor održavanja reda i bezbednosti u zavodima. U svakom slučaju moderna tehnologija značajno olakšava kompleksan posao pripadnika službi za obezbeđenje u različitim zavodima a naročito u zavodima zatvorenog tipa sa posebnim obezbeđenjem.

Jedno od najznačajnijih polja primene digitalne tehnologije u sistemu izvršenja krivičnih sankcija je u okviru procesa resocijalizacije osuđenika. Prednosti digitalizacije treba iskoristiti u korist osuđenika kako bi se na najbolji mogući način pripremili za život na slobodi koji je u velikoj meri digitalizovan. Iako na prvi pogled davanje „privilegija“ osuđenima kroz upotrebu digitalnih uređaja mnogim građanima deluje kao luksuz koji ne bi smeo da se praktikuje, u današnje vreme nikako se to ne može smatrati luskuzom već važnim delom života osuđenika. Pandemija korona virusa je otkrila dve važne stvari: pokazala je koliko je važno prilagoditi se novonastalim i nepredvidivim okolnostima ali je ukazala i na važnost digitalnog opismenjavanja pojedinaca. Takav zaključak bi morao da se primeni i u odnosu na osuđenike kojima se mora dati prilika da pod kontrolom neka svoja prava ostvare digitalnim putem.

U pogledu izvršenja vanzavodskih sankcija i mera takođe je jasan značaj digitalizacije za efikasnije funkcionisanje tog sistema. Pored šire primene elektronskog nadzora, treba razmisliti i o nekim drugim modalitetima digitalizacije u ovom segmentu, koji bi možda konačno podstakli značajnije korišćenje alternativa kazni zatvora, nego što je to slučaj u ovom trenutku.

LITERATURA

1. Ahlin, E.A., Hagen, C.A., Harmon, M.A. & Crosse, S. (2016) „Kiosk Reporting Among Probationers in the United States“, *The Prison Journal*, 96(5), 688-708.
2. Ilić, A. (2022) *Komentar Zakona o izvršenju krivičnih sankcija*. Beograd: Službeni glasnik.
3. Kovačević-Lepojević i Žunić-Pavlović (2012) „Primena video-nadzora u kontroli kriminala“, *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 11(2), 325-345.
4. Kolaković-Bojović, M., Batrićević, A. i Matić-Bošković, M. (2022) *Analiza uticaja primene alternativnih sankcija i mera u Republici Srbiji u period od 2015. do 2020. godine*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i misija OEBS u Srbiji.
5. Mufarreh, A., Waitkus, J. & Booker, T.A. (2022) „Prison Officials Perception of Technology in Prison“, *Punishment & Society*, 24(3), 410-432.
6. Finkel, M. & Bertram, W. (2021) “More states are signing harmful “free prison tablet” contracts”, Prison Policy Initiative. Available at: <https://www.prisonpolicy.org/blog/2019/03/07/free-tablets/> [11.10.2022].
7. Hadlington, L. & Knight, V. (2022) „Public Acceptability of Prisoners’ Access and Use of Digital Technologies in the UK“, *The Prison Journal*, 102(2), 237–255.

Pravni i drugi izvori

1. Strategija razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji do 2020. godine (*Službeni glasnik RS*, br. 114/2013).
2. Strategija razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji za period 2021-2027. godine, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/33173/strategija-razvoja-sistema-izvršenja-krivicnih-sankcija-u-republici-srbiji-za-period-2021-2027-godina.php> [14. 10.2022.].
3. Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera (*Službeni glasnik RS*, br. 55/2014 i 87/2018).
4. Zakon o izvršenju kazne zatvora za krivična dela organizovanog kriminala (*Službeni glasnik RS*, br. 72/2009 i 101/2010).
5. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija (*Službeni glasnik RS*, br. 55/14 i 35/19).
6. Pravilnik o načinu obavljanja poslova u službi za obezbeđenje u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija (*Službeni glasnik RS*, br. 21/2016 i 104/2016).
7. Pravilnik o uniformi, oznakama, naoružanju, specijalnim vozilima i drugoj opremi u Službi za obezbeđenje u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija (*Službeni glasnik RS*, br. 29/2016, 74/2016, 3/2017, 89/2017 i 7/2019).
8. Vijesti online (12.04.2013) *Play Station zabranjen u zatvoru, Xbox nije*, <https://www.vijesti.me/vijesti/280932/play-station-zabranjen-u-zatvoru-xbox-nije> [15.10.2022].
9. Vlada Republike Srbije – Saopštenje Ministarstva pravde (10.08.2020) Osuđenici koriste „Skajp“ i „Viber“ za kontakt sa porodicom tokom pandemije <https://www.vijesti.me/vijesti/280932/play-station-zabranjen-u-zatvoru-xbox-nije>

- srbija.gov.rs/vest/482074/osudjenici-koriste-skajp-i-vajber-za-kontakt-sa-porodi-com-tokom-pandemije.php [10.10.2022.].
10. Vlada Republike Srbije – Saopštenje Ministarstva pravde (13.05.2021.) *Okružni zatvor u Beogradu dobio savremenu monitoring opremu* <https://www.srbija.gov.rs/vest/545005/okruzni-zatvor-u-beogradu-dobio-savremenu-monitoring-opremu.php> [12.10.2022.].

DIGITALIZATION IN THE SYSTEM OF EXECUTION OF CRIMINAL SANCTIONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

In the paper, the authors consider the use of modern technology in various aspects of the system of execution of criminal sanctions in the Republic of Serbia. On the one hand, the different forms of digitalization present in institutions for the execution of criminal sanctions are analyzed, where prison sentences and other criminal sanctions of an institutional nature are carried out, as well as the measure of detention, which is a measure to ensure the presence of the accused and the smooth conduct of criminal proceedings. In this regard, the authors analyze the differences in the use of advanced technology in the control of prisoners that exist in different prisons, taking into account the division of prisons according to the level of security. The authors start from the assumption that the most advanced type of digitalization is present in closed type prisons with special security (supermax prisons) in which prison sentences are served by persons convicted of the most serious crimes, including persons serving prison sentences in accordance with the Law on Execution of Prison Sentences for Organized Crime. On the other hand, the authors consider the issue of digitalization in the execution of non-custodial sanctions and measures with an emphasis on those sanctions and measures where the application of electronic surveillance comes into play, such as house arrest or house prison. In connection with all the mentioned aspects of digitalization in the system of execution of criminal sanctions of the Republic of Serbia, the authors analyze the available statistical and other data, all with the aim of critically analyzing the current situation and defining possible proposals for improving the situation.

KEYWORDS: *digitalization, execution, criminal sanctions, measures, convicts, prisons.*